

DR. IOAN PIUARIU MOLNAR

(1749-1815)

Ioan Molnar-Piuariu (în original, cu titlul nobiliar Ioan Molnár-Piuariu de Müllersheim, n.1749, Sadu - d. 16 martie 1815) a fost cel dintâi medic român titrat, oculist renumit și filolog.

S-a născut în 1749 în localitatea Sadu, în familia preotului Ioan Molnar și a preotesei Patrasia, care-și spuneau Piuariu după numele strămoșilor lor. Primul său învățător a fost însuși tatăl său și cel mai probabil a învățat carte românească și grecească în colonia aromânească de la Sibiu. De acolo a trecut la liceul săsesc din Sibiu, unde a învățat latina, maghiara și germana. A absolvit liceul în jurul anilor 1767-1768. După terminarea studiilor, fără a fi absolvit o facultate, s-a dedicat carierei medicale. Nu se știe cu exactitate de unde și de la cine a deprins meseria de oculist, însă relatările sale amintesc de un doctor grec la care ar fi fost ucenic pentru o perioadă de șase ani. Cert este că faima sa de bun oculist s-a răspândit de timpuriu. Între 1769-1770 se afla în Banat, la Orșova, apoi a funcționat ca medic al regimentului românesc de graniță I, având sediul la Jupalnic, unde a fost și dascăl.

Conform dispozițiilor imperiale, pentru a practica medicina este nevoie să se specializeze, astfel că părăsește Banatul și merge la studii la Viena. După doi ani de studii la Facultatea de medicină obține la 24 octombrie 1774 titlul academic de „magistru oculist”, cu drept de a practica oculistica în întreg imperiul austriac. Ioan Molnar devine astfel primul doctor român posesor al unei diplome al celebrei instituții academice.

După obținerea celei mai înalte calificări medicale în domeniul oculisticii, se reîntoarce la Sadu, unde devine în scurt timp foarte cunoscut. În urma cererii sale, în 1776 este angajat de Guvernul Transilvaniei pe postul de „medic al săracilor”, cu salariu fix, pe motiv că era singurul oculist din țară și prea puțini pacienți își permiteau să plătească operațiile. În plus, îi este încredințată

misiunea de a pregăti și alți chirurghi oculiști care să fie de folos statului transilvănean. Pentru a-și îmbunătăți cunoștințele, obține în 1776, cu sprijinul guvernatorului Samuel von Brukenthal, o bursă din partea Cancelariei transilvănene pentru frecventarea cursurilor de chirurgie la Universitatea din Viena. În 1777 a fost numit „medic oculist al Marelui Principat al Transilvaniei” și „protomedicus” al Ardealului, rang de frunte în ierarhia medicală a țării. Din această postură are posibilitatea să acționeze pentru a îmbunătăți starea precară a dotării medicale din Transilvania. În toamna lui 1778 termină studiile la Viena. Dar între timp faima sa se răspândise în toată țara. Spre exemplu foarte mulți din minerii din Apuseni, loviți de boli de ochi prin natura meseriei, sunt vindecați de Molnar. Primește solicitări numeroase și din Țara Românească, unde stă mai multe luni pentru a efectua operații. Este chemat și în Moldova de către principele Alexandru Calimachi. De-a lungul anilor va face numeroase călătorii în Muntenia, Moldova și Bucovina, unde avea numeroși pacienți. Pe lângă cei săraci, mineri, foarte mulți reprezentanți ai boierimii muntene și moldovene, ai aristocrației și burgheziei transilvănene își găsesc vindecarea la medicul Molnar. În 1780 este cerut la Viena de către feldmareșalul Petru de Gourcy pentru a-i efectua o operație de cataractă la ambii ochi. Dintr-un raport al său se arată că numai în anul 1786 a vindecat nu mai puțin de 101 cazuri, ceea ce, pentru condițiile de atunci, este un număr impresionant.

În 1781 s-a mutat la Sibiu și tot atunci s-a înscris în faimoasa Lojă masonică a Sfântului Andrei, din care făceau parte Samuel von Brukenthal, Martin Hochmeister și mulți alți reprezentanți ai elitei transilvane.

Profesor de oftalmologie la Cluj

În 1791 este numit profesor de oftalmologie la Liceul medico-chirurgical din Cluj. Aici organizează catedra de oftalmologie prin intermediul căruia își propune să educe studenții în „arta tămăduirii ochilor”. Lecția de deschidere a cursului din 1791, publicată apoi în 1793, s-a intitulat „Paraenesis ad auditores chyrurgiae in lyceo regio academico Claudiopolitano habita a Ioanne Molnar de Mullersheim de morbis et medicina oculorum professore publico quum primum sua collegia ordiretur”. Între timp el primise titlul nobiliar „de Müllersheim”, în ciuda protestelor Universității săsești. Valeriu Bologa o consideră prima lucrare științifică scrisă de un român în domeniul medicinei. Molnar este pe bună dreptate considerat cel mai mare oculist din întreg Imperiul austriac. Din școala sa vor ieși numeroși medici oculiști care vor face un titlu de glorie din faptul că l-au avut ca profesor pe Molnar.

Pe plan cultural și social se implică în emanciparea țărănimii, traduce și popularizează cărți, încearcă pe toate căile să aducă un sprijin real maselor. În

răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan, se implică ca mediator, deși nu este de acord cu metoda revoluționară, pe care o consideră dăunătoare intereselor mai mari ale țăranilor. Raportul întocmit de el este una dintre cele mai fidele descrieri ale stării răsculaților. Deși este un burghez iluminat, un spirit reformist fidel idealurilor iosefiniene, răscoala are un puternic efect asupra ideilor sale cu privire la conștiința națională. Despre acest lucru el va spune: „Noi românii suntem așa de mulți în țara aceasta, încât ar fi de ajuns să ne înarmăm numai cu pietre și cu bâte, ca să putem deveni stăpânii ei”. Pentru că avea legături cu cele mai înalte cercuri ale aristocrației din Transilvania și de la Viena, va încerca să aducă îmbunătățiri ale stării populației. În vizita împăratului Iosif al II-lea în Transilvania, Molnar l-a întâmpinat și întreținut la Sadu, expunându-i problemele satelor românești. Sadu, ca și alte sate românești din împrejurimi, se găsea atunci sub jurisdicția scaunelor săsești, care prin privilegiile lor împiedicau dezvoltarea economică a satelor de români. În numele săracilor, Molnar trimite petiții la Viena, face la apel la progres, expune starea jalnică a școlilor din Transilvania, dând ca exemplu starea bună a celor din Banat, care au dus la o mai mare emancipare a satelor bănățene față de cele din Transilvania sau cazurile transilvănenilor care merg la școală în Țara Românească sau în Moldova din lipsă de școli naționale. Memoriile sale au ca rezultat o rezoluție a Împăratului care dispune creșterea fondului școlar pentru națiunea română și treptat scoaterea din letargie a Curții cu privire la problemele românilor. Toate nemulțumirile românilor iau forma unui memoriu de extremă importanță, numit *Supplex Libellus Valachorum*, tipărit de Ioan Molnar în 1791.

În 1789 Ioan Molnar încearcă pentru prima dată să înființeze un ziar al românilor cu numele „*Wallachische Zeitung fur den Landman*” („Foaie românească pentru sătean”). Urmând exemplul maghiarilor și sașilor care înființaseră propriile organe de presă naționale, în 1793 încearcă din nou să întemeieze un ziar al românilor, dar se lovește de refuzul de a primi concesiunea din partea Cancelariei transilvănene. Problema principală o constituiau taxele poștale, care făceau imposibilă răspândirea și pe care guvernul refuza să le scutească în cazul ziarului valah. Anul următor încearcă același lucru împreună cu tipograful Paul Iorgovici-Brâncoveanu, dar nu are nici de această dată sorti de izbândă. Motivul este perfect exprimat de vocea autorităților: „Auzindu-se, că proiectatul ziar valah se tipărește deja de către un anumit Paul Iorgovici la Viena și că s-au trimis câteva exemplare lui Gherasim Adamovici. ...guvernul a notificat starea lucrurilor cancelariei imperiale, făcând în același timp propunerea să se interzică strict lui Molnar scoaterea ziarului, căci nu are nici o încuviințare și anume din motiv că astăzi, când lucrurile se agravează din zi în zi, răspândirea de ziare este inadmisibilă ca or și când, căci periculoasele idei de

eliberare ale francezilor se propagă cu mare iuțeală, încât ori ce apare în ziar, ușor s-ar putea răstălmăci, iar opiniile pot produce sguduirea liniștei publice”. Văzând că autoritățile sunt pornite împotriva oricăror încercări de a tipări ziarul de către persoane particulare, a pus bazele unei societăți științifice cu numele „Societatea filosoficească a Neamului Românesc din Mare Prințipatul Ardealului”, la care aderă mai mulți învățați ardeleni și din Principate. Prin intermediul asociației, ei încearcă să obțină dreptul de a tipări ziarul prin editorul Barth. Publicația urma să fie un „periodic compilat din cărți de filozofie, matematică, istorie și geografie”. Autoritățile înțeleg perfect că în spatele asociației se găsește tot Molnar și refuză răspândirea ei.

Interzicerea proiectului de ziar de inspirație iluministă, enciclopedică, a însemnat amânarea cu trei decenii a eforturilor de emancipare ale românilor. Dacă ar fi reușit, Molnar ar fi devenit tot atât de important ca publicist ca și George Bariț. Până la sfârșitul vieții, Molnar și-a dorit cu obstinație scoaterea acestui ziar, pe care nu l-a văzut înființat niciodată. A decedat la 16 martie 1815, la vârsta de 66 de ani.

Opera lui Ioan Piuariu Molnar

- *Economia stupilor, Viena, 1785 este prima lucrare economică românească. Este împărțită în două secțiuni: Cuprinderea teoreticească și Cuprinderea practicească. Molnar arată cum se poate îmbunătăți practica albinăritului, îndemnându-i pe albinari să renunțe la unele practici medievale ineficiente.*
- *Deutsch-walachische Sprachlehre, Viena 1788, Sibiu 1810, Sibiu 1823*
- *Gramatică română pentru germani, compilată după aceia a lui Gheorghe Șincai*
- *Supplex Libellus Valachorum, 1791*
- *Retorica, adica învățătura și întocmirea frumoasei cuvântări, 1798 (copie digitală la GoogleBooks)*

Bibliografie

- *Enciclopedia Minerva, Editura Comitetului de redacție al Enciclopediei Române Minerva, Cluj 1929*
- *Popa, Mircea, Ioan Molnar Piuariu, Editura Dacia, Cluj-Napoca 1976*